

Accompanying Sources for

Drisha v'Chakirah: The Drisha Chavrutah Podcast

Podcasts 3 and 4

משנה מסכת תרומות פרק ח משנה יא – יב

. . . היה עובר ממקום למקום וככרות של תרומה בידו
אמר לו עובד כוכבים תן אחת מהן ואטמאה ואם לא הרי אני מטמא את כולה
רבי אליעזר אומר יטמא את כולה ואל יתן לו אחת מהן ויטמא
רבי יהושע אומר יניח לפניו אחת מהן על הסלע.
וכן נשים שאמרו להם עובדי כוכבים תנו אחת מכם ונטמא ואם לאו הרי אנו מטמאים את כולכם
יטמאו את כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל

תוספתא מסכת תרומות (ליברמן) פרק ז הלכה כ

סיעה של בני אדם שאמרו להם גוים תנו לנו אחד מכם ונהרגוהו ואם לאו הרי אנו הורגין את כולכם
יהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש אחת מישראל
אבל אם ייחזוהו להם כגון שייחדו לשבע בן בכרי יתנו להן ואל יהרגו כולן
אמ' ר' יהודה במי דברים אמו' בזמן שהוא מבפנים והן מבחוץ
אבל בזמן שהוא מבפנים והן מבפנים הואיל והוא נהרג והן נהרגין יתנוהו להן ואל יהרגו כולן
וכן הוא אמר' ותבא האשה אל כל העם בחכמתה וגו'
אמרה להן הואיל והוא נהרג ואתם נהרגין תנוהו להם ואל תהרגו כולכם
ר' שמעון או' כך אמרה להם כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה.

רש"י מסכת סנהדרין דף עב עמוד ב

יצא ראשו – . . . אבל יצא ראשו - אין נוגעים בו להורגו, דהוה ליה כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש,
ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (שמואל ב, כ) הנה ראשו מושלך אליך דדחו נפש מפני נפש –
התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר כשיתפשנה יואב והן נהרגין עמו,
אבל אם היה הוא ניצול אף על פי שהן נהרגין לא היו רשאים למסרו כדי להציל עצמן,
אי נמי: משום דמורד במלכות הוה, והכי מפרש לה בתוספתא דתרומות פ"ז.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תרומות פרק ח הלכה ד

תני סיעות בני אדם שהיו מהלכין בדרך
פגעו להן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגים את כולכם

אפי' כולן נהרגים לא ימסרו נפש אחת מישראל
יחדו להן אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל ייהרגו.
א"ר שמעון בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי
ורבי יוחנן אמר אף על פי שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי.
עולא בר קושב תבעתיה מלכותא ערק ואזיל ליה ללוד גבי ריב"ל
אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אין לית אתון יהבון ליה לן אנן מחרבין מדינתא
סלק גביה ריב"ל ופייסיה ויהביה לון
והוה אליהו זכור לטוב יליף מתגלי עלוי ולא אתגלי
וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי
אמר ליה ולמסורות אני נגלה
א"ל ולא משנה עשיתי
א"ל וזו משנת החסידים.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ה

נשים שאמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחת מכן ונטמא אותה ואם לאו נטמא את כולכן
יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל,
וכן אם אמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם,
יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל,
ואם יחדוהו להם ואמרו תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם,
אם היה מחוייב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם,
ואין מורין להם כן לכתחלה,
ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל.

כסף משנה הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ה

וכן אם אמרו להם וכו'. בירושלמי על אותה משנה דבסמוך תניא
סיעת בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם עובדי כוכבים
ואמרו להם תנו לנו אחד מהם ונהרוג אותו ואם לאו נהרוג כולכם
אפילו כלם נהרגים לא ימסרו נפש אחת מישראל
יחדו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו להם ולא יהרגו
אמר ר"ל והוא שיהיה חייב מיתה כשבע בן בכרי
ור' יוחנן אמר אפילו שאינו חייב מיתה
ומייתי התם עובדא בהאי בר נש תבעתיה מלכותא וערק ללוד לגבי ריב"ל ואקיף מלכא מדינתא ויהב להו
והוה אליהו רגיל דמתגלי ליה ותו לא איתגלי ליה וצם כמה צומין עד דאיתגלי ליה
א"ל לדילטור אנא מתגלי א"ל ולא משנה עשיתי א"ל וזו משנת חסידים היא.
ופסק רבינו כר"ל אף על גב דמן הסתם לא קיי"ל כוותיה לגבי דר' יוחנן
משום דהוי ספק נפשות ולהחמיר דלא ימסרוהו בידיים ביד העובדי כוכבים

ועוד דמתניתא מסייעא ליה דקתני כשבע בן בכרי משמע כשחייב מיתה כמותו דוקא ומקרא איכא למידק הכי שאל"כ למה ליה ליואב למימר נשא יד במלך בדוד כלומר והרי הוא חייב מיתה משמע דאי לאו הכי לא היו רשאים למוסרו לן וסובר רבינו דההוא בר נש דריב"ל היה חייב מיתה כשבע בן בכרי ואפ"ה לא איתגלי ליה אליהו מפני שמסרו וא"ל וזו משנת חסידים היא אלמא דלכתחילה אין מורים כן:

כתב הרמ"ך אף על פי שנמצא בתוספתא כדבריו לא ידענא טעמא מאי דהא מסיק בגמרא (פסחים כ"ה) דמש"ה אמרינן בש"ד יהרג ואל יעבור דסברא הוא מאי חזית דדמא דידך סומק טפי והכא ליכא האי סברא דהא יהרגו כלם והוא עצמו ומוטב שיהרג הוא עצמו ואל יהרגו כולם . ואני אומר שאין טענתו טענה על התוספתא דאיכא למימר דהתם שאני דיחדו לו וא"ל קטול לפלניא ומש"ה אי לאו טעמא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי לא הוה אמרינן דיהרג ואל יעבור והיינו דקתני סיפא יחדוהו להם אבל ברישא שלא יחדוהו שלא אמרו אלא תנו אחד מכם ונהרוג אותו בכל אחד מהם שירצו למסור אותו איכא למימר להו מאי חזיתו שתמסרו את זה תמסרו אחד מכם ותצילו את זה דמאי חזיתו דדמא דהאיך סומק טפי דלמא דמא דהאי סומק טפי וע"פ טענה זו א"א להם למסור שום אחד מהם אבל אי קשיא על ר"ל קשיא דאמר שאע"פ שיחדוהו להם אם אינו חייב מיתה לא ימסרוהו דהא ליכא הכא סברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי שהרי הוא והם נהרגים אם לא ימסרוהו.

ואפשר לומר דס"ל לר"ל שמ"ש דבש"ד סברא הוא אינו עיקר הטעם דקבלה היתה בידם דש"ד יהרג ואל יעבור אלא שנתנו טעם מסברא להיכא דשייך אבל אין ה"נ דאפילו היכא דלא שייך האי טעמא הוי דינא הכי דיהרג ואל יעבור:

בית יוסף יורה דעה סימן קנז

תנן בפ"ח דתרומות (מ"ב) נשים שאמרו להן גוים תנו לנו אחת מכם ונטמאה וכו' וגרסינן עלה בירושלמי (סוף ה"ד) תני סיעת בני אדם שהיו מהלכים בדרך ופגעו בהן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגים את כולכם אפילו כולם נהרגים לא ימסרו נפש אחת מישראל יחדו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל יהרגו אמר רבי שמעון בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ורבי יוחנן אמר אף על פי שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי . ומשמע דהלכה כרבי יוחנן וכן נראה מדברי רבינו שמשון בפירוש המשנה ומדברי הר"ן במסכת יומא (ד. ד"ה ומיהו) וכתבו דהוא הדין לנשים שאמרו להן גוים תנו לנו אחת מכם ונטמאה וכו' שאם יחדוהו להם יתנו אותה ואל יטמאו כולן . אבל הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה (ה"ה) פסק כריש לקיש וצריך טעם למה דהא בכל דוכתא קיימא לן (יבמות לו.) הלכה כרבי יוחנן לגבי ר"ל . ואפשר דפשט לישנא כוותיה דריש לקיש דייקא טפי:

וגרסינן תו בירושלמי (שם) עולא בר קסרי תבעתיה מלכותא ערק ואזל ליה ללוד גבי רבי יהושע בן לוי אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אין לית אתון יהבין ליה לן אנו מחרבין מדינתא סלק גביה רבי יהושע בן לוי ופייסיה ויהביה לון והוה אליהו זכור לטוב יליף מתגלי עלוי ולא איתגלי וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי אמר ליה ולמסורות אני נגלה אמר ליה ולא משנה עשיתי אמר ליה וזהו משנת חסידים היא. משמע דאע"ג דמדינא שרי מכל מקום מדת חסידות הוא שלא לעשות כן ומפני כך כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה (ה"ה) שאם יחדוהו והוא חייב מיתה יתנוהו להם ואין מורין להם כן לכתחלה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנז סעיף א

עובדי כוכבים שאמרו לישראל תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, לא יתנו להם אחד מהם אלא א"כ יחדוהו ואמרו: תנו לנו פלוני. ויש אומרים דאפילו בכה"ג אין למסרו אא"כ חייב מיתה כשבע בן בכרי.

ט"ז יורה דעה סימן קנז ס"ק ז

תנו לנו אחד כו'. - הכי איתא בתוספתא ומסיים בה אא"כ יחדוהו כשבע בן בכרי ובירושלמי פליגי בה ר"ל ורבי יוחנן ר"ל ס"ל והוא שחייב מיתה כשבע בן בכרי ור"י ס"ל אף על פי שאין חייב מיתה והרמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה פסק כר"ל ותמה ב"י למה לא פסק כר"י דקיימא לן כוותיה לגבי ר"ל בכל דוכתי וראיתי בהג"ה מיימונית שהקשה ג"כ הכי וכ' שמהר"מ הביא לו ראייה לרמב"ם ממ"ש בהג"ה למעלה ונראה שהראיה היא ממה דאיתא בירושלמי עולא בר קשבי תבעתיה מלכא ערק ואזיל לגבי ריב"ל והב"י הביאו כאן והיינו שיש לדקדק בו מאי חטאו של ריב"ל שנסתלק אליהו מעליו ומהיכן היה לו להרגיש ולראות שלא לסמוך על המתניתין שהיא מפורשת דאם כן בכל יום לא נדע על מה לסמוך ונראה שאליהו היה מגלה לו כאן שיש במתני' ב' פירושים דהיינו או כר"ל או כר' יוחנן אם דוקא חייב מיתה או לאו וההוא גברא לא היה חוטא כשבע בן בכרי והיה ריב"ל פוסק כר"י והוכיחו אליהו ז"ל דההוא משנה כמשמעות' לאו משנת חסידים אלא כל חסיד יהיה מורא על ראשו שמא כר"ל דמספיקא אזלינן להקל בנפשות ולא מסרינן נפש על פי זה חש לה הרמב"ם ופסק גם כן כר"ל אלא דעדיין קשה למה פסק הרמב"ם אפי' אם הוא חייב מיתה אפ"ה אין מורין כן והיינו מכח ההיא דאליהו וצ"ל דשם מיירי שההוא גברא היה חייב מיתה ואפ"ה הוכיחו אליהו וכ"פ בכסף משנה ואם כן הדרה קושיא שלי לדוכת' למה נענש ריב"ל ותו מה היה לו לעשות חסידות וכי היה לו להניח להרוג כל ישראל ח"ו מכח חסידות.

ונראה לי שעיקר החטא היה במה שריב"ל עצמו הלך ומסרו והיה לו להניח הדבר ביד המון העם שיעשו מה שירצו וממילא היו מוסרים אותו והוא לא היה לו לומר כלום ועל זה אמר אליהו לאו משנת חסידים היא כלומר שלא על החסידים נשנה כן שהם בעצמם יעשוהו אלא יניחו הדבר כמות שהוא. ועל כן פסק הרמב"ם שאין מורין כן לכתחלה אלא יניחו הדבר וכמו שירצו יעשו זהו נ"ל נכון בפ"י הירושלמי וברמב"ם ולענין הלכה יש לנו לפסוק כן כר"ל ולא ימסרוהו אא"כ חייב מיתה כשבע בן בכרי כדעה השניה שהביא רמ"א כאן וכן פסק מו"ה ז"ל:

ט"ז יורה דעה סימן קנז ס"ק ח

חייב מיתה כשבע בן בכרי. - נראה דלהכי נקטיה כשבע בן בכרי דאע"פ דבדין תורה לא היה חייב מיתה אלא מצד חוק המלכות שמרד בדוד מ"מ מוסרין אותו אם יחדוהו ומינה אף בזמנינו מי שפושע ומורד במלכות שלו מוסרין אותו וה"ה בשאר עבירות שאחד מוחזק בהם כגון עוסק בזיופי' או שאר דברים שיש בהם סכנה פשיטא שמוסרין אותו ומן הראוי למסור אותו אפי' אם לא יחדוהו כיון שהוא כמו רודף לשאר ישראל ע"י מעשיו הרעים שעושה בפשיעה כן נראה לי בזה ועוד נראה לי דבמקום שאין מוסרין אותו אין חילוק בין מסירה למיתה או לשאר יסורים או אפילו לממון דלענין יסורים פשיטא שהם גרועים ממיתה כדאמרינן באלו נערות (דף ל"ג) אלמלא נגדוהו לחנניא מישאל ועזריה הוה פלחו לצלמא ויליף מזה דיסורים קשים ממיתה ויליף דמלקות חמור ממיתה וראיה דהא בירושלמי לא קאמר תבעיתיה מלכא להריגה אלא סתם תבעיתיה אפשר ליסורין לחוד (ואין) [ויש] לנו להחמיר מספק ואפי' לממון מצינו בפרק הגוזל בתרא דקאמר על זה קרא כתוא מכמר כיון שנפל בידי עובדי כוכבים שוב אין מרחמין עליו כן נראה לע"ד: